

چالش های فرا روی سیاست خارجی اسرائیل در ائتلاف با آذربایجان و ترکیه

سرویس آذربایجان/خبرگزاری آران
خبرگزاری آران / سرویس آذربایجان :
لیلا ممیز ‏ کارشناس روابط بین الملل
بیان مساله :

از سال 1949 تا زمان فروپاشی شوروی که اساس روابط بین الملل ، جنگ سرد میان دو ابر قدرت شرق و غرب بود ، دولت اسرائیل این اصل را در سیاست خارجی خود دنبال می کرد که به سود غرب ایفای نقش کند . اسرائیل غرب را قانع ساخته بود که برای مقابله با توسعه طلبی کمونیسم نقشی منحصر به فرد دارد و برای جلوگیری از توسعه نفوذ اتحاد جماهیر شوروی در منطقه ، راهی جز تقویت دولت اسرائیل ندارد .

با فروپاشی شوروی نقش اسرائیل به عنوان سد کننده توسعه نفوذ کمونیسم از بین رفت . همچنین به دلیل حمله صدام حسین به کویت و آغاز جنگ خلیج فارس و به دنبال آن ورود مستقیم نیروهای غربی به منطقه ، نقش و جایگاه اسرائیل در چارچوب استراتژی غرب مورد تردید قرار گرفت و مساله فرایند صلح اعراب و اسرائیل و لغو تحریم های این رژیم از سوی پاره ای از کشورهای غربی نیز این مطلب را تقویت کرد . لذا دولت اسرائیل به دنبال ایجاد نقش جدیدی برای خود بود .

به عبارت دیگر ، سیاست خارجی اسرائیل همواره تحت تاثیر موقعیت ژئوپلیتیک آن ، اختلافات اعراب با اسرائیل و مشکل پذیرش موجودیت و مشروعیت آن توسط جامعه جهانی به ویژه دولت های عرب بوده است . در این راستا دو اصل کلی ، سیاست حضور و خروج از انزوای سیاسی و دیپلماتیک ، از ابتدا الگوی رهبران اسرائیل بوده است و بر این اساس اندیشه ائتلاف منطقه ای در دستور کار سیاستمداران اسرائیل قرار گرفت . چنانچه بن گوریون در پی ایجاد یک اتحاد خاورمیانه ای شامل کشورهای غرب گرا بود این استراتژی که (پیمان میثاق حاشیه ای) نامیده می شد بر این اصل استوار بود که سیاست خارجی اسرائیل باید متکی بر کشورهای پیرامون و غیر عرب باشد . این طرح کشورهایی مثل ایران ، ترکیه و اتیوپی را شامل می شد .

اما با پیروزی انقلاب اسلامی و در پیش گرفتن سیاست غرب ستیزی – اسرائیل ستیزی در سال 1978 این تلاش به ناکامی انجامید . از آن به بعد اسرائیل تلاش کرد روابط خود را با هر دو کشور مسلمان گسترش دهد تا چهره ضد اسلامی اسرائیل از بین برود . بر این اساس به ائتلاف با ترکیه و آذربایجان روی آورد ولی در این راستا سیاست خارجی اسرائیل با چالش هایی مواجه شده است .

بر این اساس می توان گفت که این گفتار در صدد یافتن پاسخی مناسب برای این سوال است که :
سیاست خارجی اسرائیل در ائتلاف با آذربایجان و ترکیه با چه چالش هایی مواجه است ؟

به نظر می رسد که سیاست خارجی اسرائیل در ائتلاف با آذربایجان و ترکیه با دو قدرت منطقه ای ایران و روسیه با چالش مواجه شود .
چالش های فرا روی سیاست خارجی اسرائیل در ائتلاف با آذربایجان و ترکیه :

در واقع آنچه سیاست خارجی اسرائیل را در رابطه با ائتلاف آذربایجان و ترکیه با چالش مواجه ساخته ، در وهله اول ، از بین رفتن سلطه گذشت مسکو به این مناطق ، و ایجاد نوعی خلاء امنیتی در مجموعه شوروی سابق ، که منجر گردید مسکو با سه انتخاب مواجه شود :

1- سلطه طلبی و احیای اتحاد شوروی سابق بر مبنای جدید

2- انزوای کامل و واگذاشتن جمهوری های سابق اتحاد شوروی به حال خود و امتناع از کوشش هایی در جهت تقویت اتحادیه

3- همکاری و همگرایی با جمهوری های جدید در جهت تامین منافع ملی روسیه و جلوگیری از گرایش های گریز از مرکز در جمهوری های انتخاب اول ، به خاطر ضعف عمومی روسیه و احتمال یک سلسله جنگ ها و مناقشات بزرگ و مخالفت قدرت های بزرگ امکان پذیر نیست . انتخاب دوم ، به دلیل مخالفت های

گسترده ملی گرایان ، وجود اقلیت های روس تبار در این جمهوری ها و منافع روسیه در این جمهوری ها دارد ، ممکن نیست ، اما انتخاب سوم ، به دلیل شرایط حاکم بر روسیه و منطقه تنها راه حل ممکن است .

علت اصلی اتخاذ چنین سیاستی ، اهمیت سیاسی ، اقتصادی و امنیتی کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز برای روسیه بود . به همین خاطر ، از دیدگاه مسکو جمهوری های شوروی سابق می باید در حوزه نفوذ روسیه باقی بمانند .

به این ترتیب مسکو در خصوص سیاست خارجی ، سیاستی را پایه ریزی کرد که محور آن حفظ منافع ملی و برتری سنتی روسیه در منطقه بود . این سبک از دکترین مونروئه روسی ابعاد جدیدی به خود گرفت . از جمله ممانعت از نفوذ سایر کشورها به منطقه ، که بعد از فروپاشی شوروی ، نفوذ کشورهای مختلف به این مناطق باعث شد تا « بازی بزرگ » که در قرن 19 میان دولت های روس و انگلیس بود ، مجدداً با بازیگری جدیدی در منطقه شکل بگیرد .

از سوی دیگر ، روسیه تمایل دارد که به عنوان جانشین و ادامه دهنده شوروی سابق در موضوع انتقال نفت به بازار جهانی حرف اول را بزند . از این رو ، تلاش روسیه برای گرفتن سهام در پروژه های نفتی است و همین طور تلاش برای جلب سرمایه گذاری ها و موافقت کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز با استفاده از خط لوله روسیه برای صدور نفت و گاز منطقه از اهداف سیاست خارجی روسیه می باشد . در این زمینه روسیه تلاش کرده در تمام پروژه های نفتی با تحت فشار گذاشتن کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز سهمی برای خود بگیرد .

چالش دیگر اسرائیل در سیاست خارجی خود در ائتلاف با آذربایجان و ترکیه ، وجود ایران در منطقه به عنوان یک قدرت منطقه ای است . در واقع ، ورود شرکتهای چند ملیتی غربی در منطقه و همچنین ترکیه و اسرائیل با دیده ظن و تردید از طرف ایران نگریسته می شود ، ترکیه دست نشانده غرب در منطقه تلقی می شود و اسرائیل نیز بزرگترین دشمن جمهوری اسلامی ایران می باشد که هدفش جلوگیری از نفوذ انقلابی اسلامی و نابودی آن می باشد .

در چارچوب سیاست خارجی ایران ، ثبات منطقه ، جلوگیری از نفوذ دشمنان ، توسعه حسن همجواری و همکاری اقتصادی و حفظ روابط دوستانه با روسیه و جمهوری های آسیای مرکزی و قفقاز تامین می شود .

از نگاه ایران ، برقراری روابط با کشورهای آسیای مرکزی به احیای جایگاه طبیعی ایران در منطقه منجر می شود . در این راستا ، ایران خواهان ایجاد توازن منطقه ای ، حفظ ثبات ، جلوگیری از محاصره و پیشبرد اهداف اقتصادی و فرهنگی خود می باشد . همچنین میان عناصری از قبیل ثبات اقتصادی – سیاسی و امنیت ، روابط اقتصادی – سیاسی و توسعه فرهنگی و روابط اقتصادی – سیاسی و توسعه تفاهم و ثبات منطقه ای ارتباطی تنگاتنگ برقرار کرده است .

از دیدگاه ایران ، استقلال کشورهای حوزه جنوبی شوروی سابق موجب احیای موقعیت جغرافیایی – اقتصادی و تاریخی ایران می شود . از این رهگذر ، ایران به مثابه گذرگاه شمال – جنوب و شرق – غرب اروپا ، خاورمیانه ، کشورهای مشترک المنافع آسیای شرقی و جنوبی را به یکدیگر متصل خواهد کرد .

ایران تلاش می کند با ترسیم دورنمایی از خود به عنوان مرکز جغرافیایی – اقتصادی نظام گسترده مبادلات و تجارت ، موقعیت منطقه ای خود را تحکیم و انزوای خود را کم رنگ کند . همچنین امیدوار است به عنوان یک قدرت جغرافیایی – اقتصادی در منطقه ظهور کند و خود را محور شبکه جدید ارتباطی ومواصلاتی مبدل سازد . در عین

حال ، این چشم انداز می تواند ، چهره ای سیاسی نیز به خود گرفته و نقش ایران را در توسعه اقتصادی و جهت گیری جهانی کشورهای حوزه جنوبی شوروی سابق حیاتی جلوه دهد .

بنابراین ، شواهد موجود نشان دهنده آن است که ایفای نقش جدید اسرائیل در چارچوب استراتژی غرب در منطقه ، به منظور مقابله با نفوذ ایران و روسیه در منطقه صورت می گیرد .

بر اساس گزارش محرمانه ای که سازمان سیا به همراهی وزارت امور خارجه اسرائیل تدوین کرد ، باید در خاورمیانه نقش جدیدی به دولت اسرائیل واگذار شود . این گزارش که با نظارت ساموئل برگر ، مشاور امنیت ملی ایالات متحده آمریکا ، تدوین شده است ، توصیه می کند که تلاشهای اسرائیل برای نفوذ در جمهوری های شوروی سابق هدایت شود ، تا اسرائیل در رأس مبارزه علیه نفوذ ایران و روسیه قرار گیرد . در این سند ، نقش اسرائیل به عنوان « کوبای آمریکا » در منطقه بی ثبات آسیای مرکزی و قفقاز و دریای مازندران خوانده شده ، و از ترکیه به عنوان هم پیمان اصلی اسرائیل برای نفوذ در منطقه نام برده شده است .

در واقع توجه اسرائیل به کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز به خصوص آذربایجان در جهت احیاء و اعمال دکترین بن گوریون درباره روابط پیرامونی است . همانطور که در آن زمان ، هدف از رابطه و پیمان با ترکیه ، ایران و اتیوپی چیزی جز شکستن حلقه اعراب در اطراف اسرائیل نبود ، امروز نیز هدف این کشور در تعقیب استراتژی های پیرامونی و نگاه به

ماورای افق ، چیزی جز شکستن حلقه کشورهای مخالف نیست . در تعقیب استراتژی نگاه ماوراء فوق از یک دهه قبل ، گرایش راهبردی اسرائیل به آسیای جنوبی نیز گسترش یافته ، و با رشد و علاقه مندی ها به تقویت روابط دو جانبه با دولت یهود در سالهای اخیر ، شدت نیز یافته است .

چالش دیگری که اسرائیل در سیاست خارجی خود در ائتلاف با ترکیه و آذربایجان روبرو است فناوری هسته ای ایران است که باعث ایران ترسی آنها شده است . بدین ترتیب ،

ترس دولتمردان اسرائیل از دستیابی ایران و دشمنان این رژیم در خاورمیانه به سلاح ها و فناوری هسته ای موجود در آسیای مرکزی و منطقه همواره مورد تاکید رهبران حکومت اسرائیل قرار گرفته است .

علاوه بر چالش های فوق اسرائیل سیاست خارجی در منطقه نیز با آسیب پذیری هایی روبرو است که عبارتند از :

• تقویت جنبش اسلامی حماس در نوار اشغالی غزه

• تضعیف تشکیلات خودگردان در مناطق اشغالی 1967

• تقویت جنبش مقاومت حزب الله به ویژه پس از جنگ 33 روزه، در لبنان و منطقه

• بن بست در مذاکرات با سوریه پیرامون آینده منطقه اشغالی جولان

• تحریم سیاسی اسرائیل از سوی اکثر قریب به اتفاق ملت های ساکن در کشورهای خاورمیانه

• تخریب قدرت بازدارندگی نظامی- روانی اسرائیل پس از جنگ 33 روزه

• تقویت ائتلاف منطقه ای دشمنان رژیم صهیونیستی (ایران، سوریه، حزب الله و حماس)

• تضعیف جریانهای محافظه کار منطقه به ویژه در شرایط بحرانی

• فشار افکار عمومی ملت های منطقه بر تساهل و تسامح دولت‌های خواستار مذاکره با این رژیم

• تداوم تهدیدات منطقه ای از سوی دشمنان اسرائیل

در واقع همه این عوامل باعث شده که سیاست خارجی اسرائیل در ائتلاف با آذربایجان و ترکیه با چالش هایی مواجه شود .

بهره کلام :

رهبران رژیم صهیونیستی جهت رفع نگرانی های امنیتی خود و همچنین خروج از انزوای سیاسی به ایجاد ائتلاف با آذربایجان و ترکیه اقدام کرده و به انعقاد پیمانهای نظامی و امنیتی با ترکیه و آذربایجان مبادرت ورزیده است . ولی در این راستا سیاست خارجی اسرائیل در ایجاد ائتلاف با آذربایجان و ترکیه با چالش هایی مواجه شده است . که می توان گفت روسیه و ایران به عنوان دو قدرت منطقه ای مانع بالقوه ای در برابر گسترش حضور اسرائیل در منطقه هستند . مرزهای ابر قدرت سابق در این جمهوری ها به طور سنتی نقش برجسته ای در سیاست و اقتصاد ایفا کرده است . طی دوره بعد از سقوط اتحاد شوروی ، کشورهای اوراسیا موضعی اتخاذ کردند که برای اهداف سیاست خارجی اهمیت نخست را داشت . بنابراین جای شگفتی نیست که روسیه با درگیر شدن اسرائیل در منطقه به شدت مخالفت ورزد.

از سوی دیگر جمهوری اسلامی ایران نیز که به عنوان یک قدرت منطقه ای و هم مرز با آسیای مرکزی و قفقاز از سال 1995 ، روابط استراتژیکی با روسیه برقرار کرده است و به تبع آن تحرکات ایدئولوژیک خود را در این منطقه کاسته است و در جهت تنش زدایی منافع استراتژیک خود را به صورت پراگماتیسم شکل داده و فصل جدیدی را در روابط خود با

کشورهای منطقه به خصوص جمهوری های آسیای مرکزی و قفقاز و روسیه ایجاد کرده است .

از طرف دیگر روسیه به این کشورها به عنوان منطقه « خارج نزدیک » نگاه می کند و تامین امنیت آن را اولویت سیاست خارجی خود می داند به همین خاطر با حضور اسرائیل و ترکیه در منطقه به شدت مخالفت ورزیده است . زیرا سقوط اتحاد جماهیر شوروی همان فرصتی را که برای اسرائیل پیش آورده است ، برای دولت ترکیه نیز به وجود آورده است و

باعث یک چرخش در سیاست خارجی ترکیه شده است و این کشور را واداشته است تا در جستجوی راههایی برای رخنه سیاسی و اقتصادی و تاکتیکی در

جمهوری های آسیای مرکزی و قفقاز برآید .

تمایل به گسترش الگوی ترکی دموکراسی پارلمانی ، اقتصاد بازار نسبتاً آزاد و سکولاریسم در یک جامعه اسلامی به تلاشهای ترکیه انگیزه جدید داده است ، احیای جهان ترکی این فرصت را به ترکیه داده است تا اهمیت ژئواستراتژیک قبلی خود را به دست آورد که این امر با مخالفت ایران و روسیه مواجه شده است و باعث شده اند که سیاست خارجی

اسرائیل در ائتلاف با ترکیه و آذربایجان با چالش هایی مواجه شود .